

Bezoek Gemeente Archief Amsterdam op 8 november 1996, naar aanleiding van de tentoonstelling “de sprong over het Y,” Visionaire ontwerpen van Jan Galman (1807 1891)

In het jaarverslag 1989 van de Vereniging Oud Monnickendam staat op pagina 17 een verhaal over Scheepswerven en een Kanaal door Waterland, door L. Appel. Hierin maakt de auteur melding van een zekere G.J. Kater die bij de Vereniging Oud Monnickendam informeerde of er iets over zijn voorouders bekend was die in Monnickendam hadden gewoond en gewerkt.

Dat komt goed uit meldde de voorzitter aan de heer Kater en verwees naar het jaarverslag van 1988 waar de heer Appel op pagina 31 een verhaal schrijft over Scheepstimmerwerven en Zoutketen in Monnickendam met de ondertitel “vooral de rol die de familie Kater daarin speelde”. De heer G.J. Kater was natuurlijk uitermate gelukkig dat hij op deze wijze over zijn voorouders werd ingelicht. In dat zelfde jaarverslag staat terloops op pagina 69, derde alinea, dat Tijmon Kater Czn een plan had gemaakt voor een brug over het Y in Amsterdam.

In het jaarverslag van 1980 komt de heer Appel op pagina 18 hier op terug daar de heer G.J. Kater bij hem kwam met een schat aan gegevens. Onder andere een tekening van het ontwerp voor een brug over het Y, welke hij had opgespoord in het Gemeente Archief in Amsterdam. Deze tekening werd op pagina 19 van dit jaarverslag afgedrukt.

Als je dan leest dat er in het Gemeente Archief in Amsterdam tot 1 december 1996 een tentoonstelling is over “De sprong over het Y”, met brugontwerpen van Jan Galman en je hebt als lid van de Vereniging Oud Monnickendam de jaarverslagen goed gelezen dan denk je toch: “Jan Galman mag dan brugontwerpen hebben ingediend van 1851 tot 1885 maar wij hebben in Monnickendam ook iemand gehad die dat heeft gedaan n.l. Tijmon Kater Czn en zijn zoon Cornelis Kater Tzn”,

Dus op naar het Gemeente Archief in Amsterdam om te kijken of ze vader en zoon Kater niet waren vergeten.

Brug over 't Y, ontwerp van J. Galman . Niet alleen een brug maar een compleet stadsvernieuwingsproject.

Bron: Gemeente Archief, amsterdam

Als je het Gemeente Archief betreedt, dat gevestigd is in het voormalige Raadhuis van Nieuwer- Amstel aan de Amsteldijk en gebouwd in neo renaissance stijl en als zodanig gefotografeerd in 1895 door Jacob Olie, moet je de trap op naar de tentoonstelling.

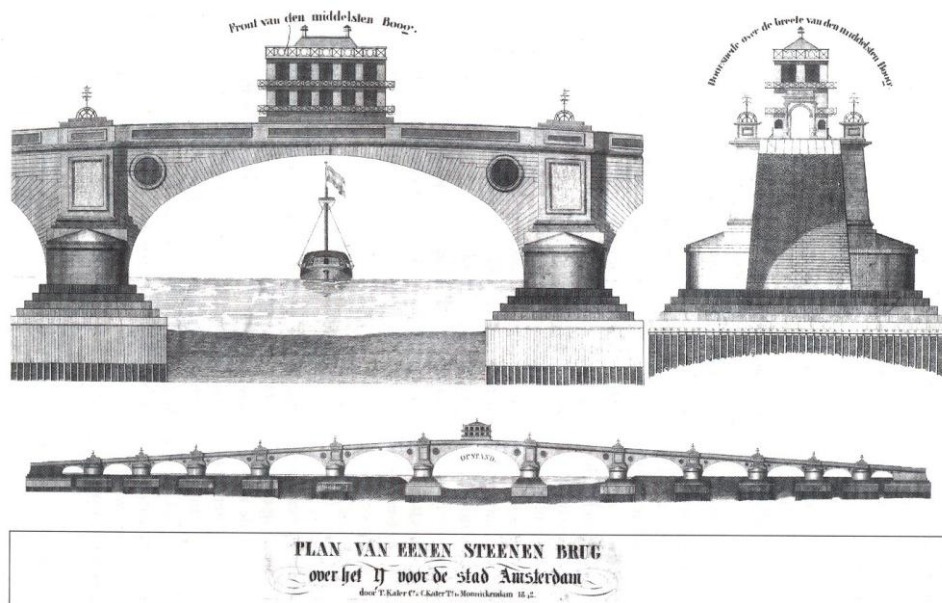
Je wordt in een keer overmand door de enormiteit van de tentoongestelde tekeningen (ingelijst) laat de eerste poging zien van de plannen van Jan Galman om in 1851 het Y te overbruggen met een overdekte hangbrug met oprit en pakhuizen. De oprit van de brug begon bij het huidige Victoria hotel. Deze oprit, met daaronder de pakhuizen en woningen, liep tot ver in het huidige Centraal Station. (Op de plannen van 1851 – 1857 waren al eilanden in het Y geprojecteerd met daarop woningbouw). Daarna begon de overspanning met daar middenin een smalle ruimte om extra hoge zeilschepen door te laten. De afrit, met daaronder ook pakhuizen en woningen, begon met een stukje in het Y en liep voorbij het Tolhuis in Amsterdam Noord.

Dat was in zaal 1. zaal 2 en 3 bevatten plannen van Jan Galman over de periode 1863 – 1877 en 1885. Jan Galman had privé veel tijd en geld in de plannen gestoken om zijn droom, een brug over het Y, te verwezelijken.

Maar waar bleven vader en zoon Kater! In zaal 4 werden andere versies van plannen tentoongesteld. Hier moest het dus gebeuren. En inderdaad daar hingen twee (!) tekeningen (steendrukken) van Kater waarvan de grootste was afgedrukt in het jaarverslag van 1989.

Op de grootste situatieschets staat de tekst: “Plan voor eene steenen brug over het Y voor de stad Amsterdam, door T. Kater Czn en C. Kater Tzn te Monnickendam 1842”.

De kleine tekening was een situatie schets uit 1844.

De algemene tekst bij de tekening was "Dit is het oudst bekende brugontwerp voor een Y-brug. Het ontwerp hoort bij een concessie aanvraag uit 1839. Tymon en Cornelis Kater wilden een tolbrug bouwen, gesitueerd tussen de Willemsluis en de Haringpakkerij (Haarlemmersluis). De brug zou "Groot Willemsbrug" genoemd worden. Ter herinnering aan de slag bij Waterloo 1815.

Hoe de presentatie in die tijd verliep bij het indienen van een plan weet ik niet. Dat kon zijn in de vorm van tekeningen of steendruk. Dat laatste lijkt mij nogal aan de dure kant. Bij steendruk moet de gehele tekening in spiegelbeeld op steen worden aangebracht, en dat is niet zo maar even gebeurd. Of het was handel deze plannen voor een verbinding over het Y. De tekening van het brugontwerp is n.l. een steendruk van F. de Vries uit Amsterdam en uitgegeven in 1843 door S. Meijer g.d. Kater te Monnickendam. Tot zover wat er op de tentoonstelling was te zien.

Maar er lag nog een verrassing te wachten. Op zo'n tentoonstelling ligt ook veel correspondentie en cijfermateriaal die laten zien hoe het proces op papier is verlopen. Er lag o.a. een brief van 15 december 1849 op naam geschreven door A. (driaan) Sligcher en mede ondertekend door een tiental vooraanstaande ondernemers in Noor Holland, aan koning Willem III, met de vraag voor een betere overtocht over het Y.

Deze Adriaan Sligcher woonde in Monnickendam aan de Kerkstraat 36. Hij wilde blijkbaar ook, net als vader en zoon Kater, een betere verbinding met de stad Amsterdam. De lezer moet wel bedenken dat in die dagen er geen Amsterdam-Noord was, Amsterdam begon aan de overkant van het Y. Het bezoek aan de tentoonstelling "De sprong over het Y" loopt ten einde.

Onwillekeurig denk je toch even terug aan al die plannenmakers in de vorige eeuw en in onze tijd die met de verbinding over het Y zijn bezig geweest. Het is er niet van gekomen. Wel kwam er een verbinding over het Buiten Y bij Schellingwoude, maar die telt niet mee, er kwamen tunnels. Het is maar een slap aftreksel van wat er eens voor de stad over het Y had moeten komen!

Maar we zijn nog niet klaar met het verhaal, ook hij als inwoner van Monnickendam moet genoemd worden. We hebben het hier over de wereldberoemde architect Piet Blom (o.a. Kashba en een totaal plan voor de Oude Haven van Rotterdam met daarin de beroemde paalwoningen). Piet Blom heeft ± 150 jaar na vader en zoon Kater ook een poging gedaan in 1989, met een bouwplan voor Amsterdam Noord aan het Y, met als advies daarin een brug op te nemen voor langzaam verkeer, om zodoende Noord met het centrum te verbinden. (zie de schetsen en toelichting van de heer Blom).

Maar u voelt het al aankomen, ook dit ging weer niet door. Het wordt eentonig, nou nog eentje dan. Er zijn Anno nu weer plannen om het Y te verbinden met de overkant. Een brug tussen het Java-eiland en Amsterdam Noord; maar het Gemeentelijk Havenbedrijf ziet er niet zoveel in en dus.... We stoppen ermee, laten we maar eindigen dat het een mooie tentoonstelling was in het Gemeentel. Archief van Amsterdam aan de Amsteldijk. Dan maar terug naar Amsterdam-Noord met het voetgangerspontje over het Y naar de Valkenweg.

Wel zo romantisch eigenlijk.

Siem Koerse.